

Yrkesintroduktion av varierande längd

Modeller för att organisera utbildningen

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer

**Yrkesintroduktion av varierande längd
– modeller för att organisera utbildningen**

© Skolverket, Stockholm 2021

ISBN 978-91-7559-453-8

Grafisk form och illustrationer: AB Typoform

Yrkesintroduktion av varierande längd

Modeller för att organisera utbildningen

Förord

Introduktionsprogrammet yrkesintroduktion vänder sig till elever som inte är behöriga till ett yrkesprogram. Utbildningen är yrkesinriktad och kan antingen leda till studier på ett yrkesprogram eller underlätta för etablering på arbetsmarknaden. Programmet har ingen nationellt fastställd struktur eller längd och den reglering som finns om vad utbildningen ska och får innehålla är översiktlig. Det ger huvudmannen för utbildningen stora möjligheter att utforma utbildningar utifrån lokala förutsättningar och elevernas behov.

Det här materialet riktar sig till huvudmän och rektorer som har ansvar för att utforma, organisera och kvalitetssäkra programmet.

Materialets inledande avsnitt går igenom relevanta förarbeten, skollagen och andra författningar som reglerar utbildningen på yrkesintroduktion. Därefter finns en genomgång av olika modeller för yrkesintroduktion som skolhuvudmän och skolor kan utgå ifrån och anpassa efter lokala förutsättningar och elevens framtida möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Syftet med modellerna är att ge huvudmän inspiration om hur de kan utforma yrkesintroduktion för en enskild elev eller för en grupp elever. Alla exemplen är reella och hämtade från lokala förhållanden. De är inte avstämde med branschföreträdare på nationell nivå. Modellerna tillgodoser målet i gymnasieskolans läroplan att varje elev som avslutar ett introduktionsprogram, i det här fallet introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, har en plan för och tillräckliga kunskaper för fortsatt utbildning eller uppnår en förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.

Materialet har tagits fram inom ramen för Skolverkets uppdrag att stödja utvecklingen av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Det har skrivits av experterna Kerstin Strähle och Lena Widell, och har bearbetats av Cristina Pontis och Bengt Weidow, undervisningsråd på Skolverket. Modellerna bygger på resultat från Skolverkets kartläggning av utbildningen på yrkesintroduktion. Lärare och rektorer som arbetar med yrkesintroduktion har varit med och tagit fram modellerna.

Materialet har uppdaterats efter ändringar i bestämmelserna fram till 2021, men är i övrigt till stor del oförändrat.

ANNA WESTERHOLM
AVDELNINGSCHEF

BENGT WEIDOW
UNDERVISNINGSRÅD

Innehåll

Vad är yrkesintroduktion?	6
Målgrupp	6
Organisation och utformning	7
Huvudmannens plan för utbildningen	7
Yrkesintroduktion för en grupp elever eller för en enskild elev	8
Organisera yrkesintroduktion	8
Nationella och lokala yrkespaket	9
Huvudmän väljer om och hur yrkespaket ska användas	9
Samverka med det lokala arbetslivet	9
Elevens individuella studieplan	10
Utbildningens innehåll	11
Gymnasiegemensamma ämnen	11
Delar av kurser	11
Grundskoleämnena	12
Arbetsplatsförlagt lärande eller praktik	12
Annan yrkesutbildning	13
Andra insatser	13
Utbildningens längd	14
Arbetsplatsförlagt lärande	14
Modeller för yrkesintroduktion	15
Modell 1: Etappindelad utbildning	15
Modell 2: Ämnesstudier och praktik	19
Modell 3: Introduktion med efterföljande yrkesutbildning	22
Modell 4: Specifik yrkesutbildning	24

Vad är yrkesintroduktion?

Yrkesintroduktion är ett av gymnasieskolans introduktionsprogram. Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.¹ Syftet med yrkesintroduktion att elever ska få en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett yrkesprogram.²

Målgrupp

Yrkesintroduktion står i första hand öppen för ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för att bli behörig till ett yrkesprogram och som vill gå en utbildning som till största del är inriktad mot ett yrke.³ Eleverna på yrkesintroduktion är en heterogen grupp med mycket olika förutsättningar och behov. Vissa elever kan bli behöriga till ett yrkesprogram efter relativt kort tid. I mån av plats kan de eleverna gå över till ett yrkesprogram eller söka sig till ett program inför ett nytt läsår. Andra elever har yrkesintroduktion som sin huvudsakliga gymnasieutbildning. För alla dessa elever kan en väl utformad och organiserad yrkesintroduktion bli en väg in på arbetsmarknaden.

Yrkesintroduktion står däremot inte öppen för ungdomar som ska erbjudas språkintröduktion, det vill säga nyanlända ungdomar som inte har de godkända betyg som krävs för behörighet till ett yrkesprogram och som behöver en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket för att gå vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning.⁴ Det finns inga krav eller regler som säger att en elev ska ha nått en viss nivå i svenska som andraspråk för att gå vidare från språkintröduktion, utan huvudmannen måste bedöma när elevens utbildning bör byta tyngdpunkt. Språkintröduktion ska innehålla undervisning i grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk. Undervisning i enbart dessa ämnen kan bedrivas under en kort inledande period. I övrigt ska språkintröduktion utformas utifrån de bedömningar som ska göras enligt 6 kap. 7 § i gymnasieförordningen och innehålla de ämnen och kurser som eleven behöver för sin fortsatta utbildning. Utbildningen får innehålla grundskoleämnena som eleven inte har godkända betyg i och kurser i gymnasieämnena.⁵ Utbildningen på yrkesintroduktion ska till största del innehålla yrkesutbildning men den kan också innehålla grundskoleämnena, till exempel svenska eller svenska som andraspråk. Nyanlända elever som går på yrkesintroduktion behöver undervisning i svenska och ofta också studiehandledning på modersmålet.⁶

En elev från grundsärskolan ska erbjudas yrkesintroduktion om eleven önskar det, såvida det inte med hänsyn till elevens bästa finns synnerliga skäl att inte göra det. Utbildningen på yrkesintroduktion är inte specifikt

1. 15 kap. 2 § skollagen (2010:800).

2. 17 kap. 3 § skollagen.

3. 6 kap. 5 § gymnasieförordningen (2010:2039).

4. 17 kap. 11–12 §§ skollagen.

5. 6 kap. 8 § gymnasieförordningen.

6. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 439. Studiehandledning på modersmålet, 9 kap. 9 § gymnasieförordningen.

anpassad till elever med utvecklingsstörning på samma sätt som utbildningen i gymnasiesärskolan, och därför är det viktigt att eleverna får tydlig information om vad det innebär att välja att gå ett introduktionsprogram.⁷

Om det finns synnerliga skäl kan ungdomar som är behöriga till ett yrkesprogram ändå få gå yrkesintroduktion, och det är huvudmannen som avgör om det finns sådana skäl. Utgångspunkten är att en elev som är behörig till ett nationellt program ska gå ett nationellt program och få det stöd eleven behöver för att kunna fullfölja utbildningen.⁸ Synnerliga skäl kan till exempel vara en elev som trots anpassningar och kraftfulla insatser från skolan ändå är på väg att avbryta sina studier.⁹

Organisation och utformning

Yrkesintroduktion har ingen nationellt fastställd struktur eller längd och vad utbildningen ska innehålla är bara översiktligt reglerat. Huvudmannen för utbildningen har därför stora möjligheter att utforma utbildningarna utifrån de lokala förutsättningarna och elevernas behov.

Huvudmannens plan för utbildningen

Det är huvudmannens ansvar att besluta om en plan för utbildningen eller utbildningarna inom yrkesintroduktion.¹⁰ I planen ska huvudmannen beskriva utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll och längd,¹¹ men det är också möjligt att beskriva utbildningens mål. När det finns en bra plan blir det lättare att följa upp och utvärdera verksamheten och att ta in yrkesintroduktion i det systematiska kvalitetsarbetet.

Planen blir ett stöd för skolan i att utforma programmet på lokal nivå. Planen kan också ge möjligheter till bättre övergångar och samverkan mellan olika verksamheter, till exempel mellan yrkesintroduktion och de nationella yrkesprogrammen eller mellan yrkesintroduktion och den kommunala vuxenutbildningen. Planen kan också visa var gränsen går mellan de olika introduktionsprogrammen.

Inför valet till gymnasieskolan är det viktigt att eleverna får information om vad de får lära sig på yrkesintroduktion och vad de kan göra efter utbildningen,¹² och planen för utbildningen kan vara ett stöd i den kommunikationen.

7. 17 kap. 16 § skollagen och prop. 2011/12:50 *En gymnasiesärskola med hög kvalitet*, s. 88.

8. 17 kap. 11 § skollagen.

9. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 450.

10. 17 kap. 7 § skollagen.

11. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 455.

12. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 456.

Yrkesintroduktion för en grupp elever eller för en enskild elev

Huvudmannen kan utforma yrkesintroduktion för en grupp elever, då blir utbildningen sökbar.¹³ När utbildningsanordnaren utformar programmet för en grupp elever blir det lättare att organisera utbildningen med givna kurspaket och tydliga och sökbara studievägar. När huvudmannen ingår i ett samverkansavtal blir det lättare att erbjuda ett bredare utbud av utbildningsalternativ, och ungdomarna kan göra ett aktivt val trots att de inte är behöriga till de nationella programmen.¹⁴

Det är viktigt att det finns tydlig information om de sökbara utbildningarnas innehåll och upplägg, så att eleven kan välja den yrkesintroduktionsutbildning som bäst svarar mot hans eller hennes behov, intressen och förutsättningar.

Huvudmannen kan också utforma yrkesintroduktion för en enskild elev.¹⁵ Då är det möjligt att ha en antagningsprocess som bygger på kartläggningar och intervjuer – en process som kan börja under elevens sista år i grundskolan. På så sätt kan skolan redan från början anpassa utbildningen till elevens behov, förutsättningar och önskemål.

Läs mer

Övergångar inom och mellan skolformer
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/overgangar-inom-och-mellan-skolor-och-skolformer>

Organisera yrkesintroduktion

Huvudmannen kan välja att organisera yrkesintroduktion på olika sätt. Skolverkets kartläggning¹⁶ av utbildningen på yrkesintroduktion visar att det finns tre huvudsakliga sätt att organisera programmet:

- **Integrerat i ett nationellt yrkesprogram**

Eleverna på yrkesintroduktion ingår i en klass med elever på ett yrkesprogram och följer oftast det programmets struktur när det gäller utbildningens längd, inriktningar och huvudsaklig innehåll. Undantaget är de grundskoleämnena som eleverna eventuellt vill läsa för att bli behöriga till ett nationellt program. Det kan röra sig om ett antal platser som är sökbara eller yrkesintroduktion som är utformad för en enskild elev.

- **Särskilda yrkesintroduktionsklasser**

Här går eleverna i särskilda grupper som ofta är något mindre än på de nationella programmen. Det kan till exempel handla om yrkesintroduktion som riktar sig mot ett särskilt program eller yrkesområde. Klasserna kan finnas på samma skolenhet som det program yrkesintroduktionen riktar sig mot eller på skolenheter som erbjuder introduktionsprogram i huvudsak eller som enda program.

- **Individbaserat upplägg**

Ett individbaserat upplägg är gjort utifrån en elevs behov och önskemål och kan vara inriktat mot olika yrkesområden. De är inte sökbara. Ibland kan ett sådant här individbaserat upplägg inledas med ett gemensamt och mer allmänt yrkesorienterande år.

13. 17 kap. 4 § och 13–14 §§ skollagen.

14. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 452.

15. 17 kap. 4 § skollagen.

16. Redovisning av uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, Skolverket 2015 (dnr 2015:242).

Många elever som läser yrkesämnen tillsammans med elever på de nationella programmen upplever det som stimulerande. Att få känna att man klarar av yrkesutbildningen på samma sätt som de behöriga eleverna kan öka elevernas självförtroende och motivation.¹⁷

Nationella och lokala yrkespaket

Nationella yrkespaket består av en specifik kombination av kurser på gymnasial nivå som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå för olika yrkesområden. Yrkespaketen är utformade av Skolverket i samråd med bransch-kunniga.

Huvudmän väljer om och hur yrkespaket ska användas

Inom gymnasieskolans introduktionsprogram kan ett yrkespaket kombineras med grundskoleämnena för att ge behörighet till ett nationellt program. Yrkespaketen kan också, utifrån individens behov, kombineras med gymnasiala kurser utöver de som ingår i ett visst yrkespaket. En individuell bedömning måste alltid göras om innehållet är lämpligt för att förbereda eleven för arbetsmarknaden.

Yrkespaketen kan användas på gymnasieskolans introduktionsprogram. De kan också användas inom komvux på gymnasial nivå och komvux på gymnasial nivå i kombination med sfi eller kurser på grundläggande nivå.

Huvudmän och skolenheter kan följa det angivna innehållet i de nationella yrkespaketen, men det är också möjligt att byta ut eller lägga till kurser, utifrån lokala förutsättningar. Sådana yrkespaket kallas för lokala eller regionala yrkespaket. Lokala och regionala yrkespaket avviker alltså till viss del från de nationella yrkespaketen såtillvida att de inte innehåller samtliga kurser som föreslås av Skolverket i det nationella yrkespaketet.¹⁸

Samverka med det lokala arbetslivet

Goda kontakter med det lokala arbetslivet kan göra det lättare för eleverna att etablera sig på arbetsmarknaden.¹⁹ Det handlar både om att identifiera arbetslivets behov och att samarbeta för att skaffa platser för arbetsplatsförlagt lärande och praktik.

Till skillnad från de nationella yrkesprogrammen har yrkesintroduktion inga krav på att ha lokala programråd för att samarbeta med det lokala arbetslivet. Om skolan också har yrkesprogram kan det vara lämpligt att yrkesintroduktion ingår i det lokala programrådet om det är inriktat mot samma yrkesområde. Det kan vara en fördel till exempel när det gäller att hitta platser för det arbetsplatsförlagda lärandet.

Ibland kan det vara bra att bilda särskilda forum för att samverka om yrkesintroduktion, till exempel när utbildningen är inriktad mot yrkesutgångar som inte finns inom de nationella yrkesprogrammen. Arbetsförmedlingen kan också vara en viktig aktör för att identifiera behoven på arbetsmarknaden och för att underlätta övergången mellan skola och arbete.

Så säger lagen

Rektorn ansvarar för att skolan i dialog med eleven upprättar en individuell studieplan för varje elev och reviderar den vid behov.

FÖRORDNING (SKOLFÖRORDNINGEN 2011:144) OM LÄROPLAN FÖR GYMNASIESKOLAN

17. Skolinspektionen, 2013, *Utbildningen på introduktionsprogrammen i gymnasieskolan*, rapport 2013:6.

18. *Yrkespaket i gymnasieskolan* Dnr: 2020:1041.

19. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 441.

Elevens individuella studieplan

Utbildningen på yrkesintroduktion ska ta hänsyn till elevernas olika behov, och erbjuda dem individanpassade utbildningar som möter behoven på ett effektivt sätt. Individanpassning kan innebära både en anpassning av själva utbildningen (längd, vilka kurser, ämnen eller andra insatser som ingår) och en individanpassning av undervisningen. Också när huvudmannen utformar yrkesintroduktion för en grupp elever ska utbildningen anpassas till eleven. Det kan till exempel handla om att ha mer eller mindre arbetsplatsförlagt lärande eller praktik.²⁰

Den individuella studieplanen är ett verktyg för att planera en enskild elevs utbildning. Skolan ska utforma studieplanen efter elevens behov och intressen och upprätta den i samråd med eleven, och om det behövs också med elevens vårdnadshavare. Det är lämpligt att upprätta den alldeles i början av det första läsåret. Skolan bör följa upp och utvärdera planen regelbundet, och vid behov revidera den. Det är viktigt att eleven känner till vad som står i studieplanen och att utbildningen också följer den.

Yrkesintroduktion har inte någon motsvarighet till de nationella programmets program mål. Om eleven går ett introduktionsprogram i gymnasieskolan ska den individuella studieplanen innehålla uppgifter om utbildningens mål.²¹

När målen är tydligt formulerade blir det också tydligt för eleven, elevens vårdnadshavare, lärarna och handledarna på arbetsplatsen vilka kunskaper och färdigheter utbildningen ska ge eleven. Det kan också vara bra att använda utbildningsmålen som utgångspunkt när man utvärderar vilka yrkeskunskaper eleven har utvecklat under sin utbildning. Det ska också skrivas in i elevens gymnasieintyg under rubriken Yrkeskunskaper när eleven avslutar sin yrkesintroduktionsutbildning.

Läs mer

Dokumentera yrkeskunskaper från introduktionsprogrammet yrkesintroduktion – individuella studieplaner, gymnasieintyg och yrkeskunnande.

www.skolverket.se/publikationer

20. Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 443.

21. 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

Utbildningens innehåll

Yrkesintroduktion ska i huvudsak innehålla yrkesinriktad utbildning. Därför är det rimligt att minst halva utbildningen har en tydlig yrkesinriktning. Innehållet kan variera och påverkas av det huvudsakliga syftet med yrkesintroduktion, det vill säga om utbildningen ska leda till att eleven etablerar sig på arbetsmarknaden eller börjar på ett nationellt yrkesprogram. I det senare fallet kan utbildningen likna det nationella yrkesprogrammet både i innehåll och upplägg, och ge eleven möjlighet att påbörja en yrkesinriktad utbildning och samtidigt skaffa sig de betyg de behöver för att bli behöriga till ett yrkesprogram.

Utbildningarna på yrkesintroduktion kan till exempel vara inriktade mot yrkesområden som är för smala för att bilda ett eget eller ingå i ett yrkesprogram. Det kan också vara utbildningar som är en kombination av innehåll från flera yrkesprogram, till exempel utbildningar som kan leda till arbete inom hemservice eller arbete på en bensinstation. Utbildningen på yrkesintroduktion kan också utformas efter nationella eller lokala yrkespaket. Eleven får då inte det nationella yrkesprogrammets hela bredd, men väl ett yrkeskunnande inom ett visst område. Det är också möjligt att anpassa utbildningen till elever som är osäkra på vad de vill. Skolan kan då utforma utbildningen som en allmän yrkesintroduktion där syftet är att ge eleven en bred introduktion till olika yrkesområden och hjälpa eleven att välja en inriktning som passar.

Det finns stora möjligheter att sätta ihop en utbildning genom att välja och kombinera olika yrkesämnen. För att sätta ihop en bra utbildning behövs stöd från studie- och yrkesvägledningen.

Så säger lagen

Yrkesintroduktionen får innehålla hela eller delar av kurser i karaktärsämnena och i gymnasiegemensamma ämnen som ingår i gymnasieskolans nationella yrkesprogram eller annan yrkesinriktad utbildning.

Utbildningen ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande enligt 4 kap. 12–14 §§ gymnasieförordningen eller praktik.

Yrkesintroduktion får också innehålla grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i. Även andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling får ingå i utbildningen.

GYMNASIEFÖRORDNINGEN
6 KAP. 5 §

Gymnasiegemensamma ämnen

Kurser i gymnasiegemensamma ämnen som ingår i gymnasieskolans nationella yrkesprogram får ingå i yrkesintroduktion. Nio ämnen är gemensamma för alla program i gymnasieskolan varav ämnena historia, samhällskunskap, naturkunskap och matematik har anpassade kurser för yrkesprogrammen. Gymnasiegemensamma ämnen bidrar också till att utveckla elevernas yrkeskunnande.

Delar av kurser

Delar av kurser både i karaktärsämnena och gymnasiegemensamma ämnen får ingå i yrkesintroduktion. Att ta delar av kurser kan vara aktuellt till exempel när det gäller omfattande och breda kurser om 200–400 gymnasiepoäng, där bara vissa delar av kursen är relevanta utifrån yrkesinriktningen och elevens behov. Även när huvudmannen utformar utbildningen som introduktion till olika yrkesområden kan det vara lämpligt att erbjuda delar av kurser.

Inom gymnasieskolan får eleverna inte betyg på delkurser. Därför är det viktigt att dokumentera i elevens individuella studieplan vilka delar av det centrala innehållet som ingår i utbildningen.

Grundskoleämnena

Läser eleven grundskoleämnena ska de finnas i elevens individuella studieplan.²² Även här ska skolan ta hänsyn till elevens förutsättningar, intressen och mål. Vilka ämnen eleven ska läsa beror på om eleven i första hand ska öka sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden eller bli behörig till ett yrkesprogram.

De elever som har som mål att i första hand bli behöriga till de nationella yrkesprogrammen ska bli erbjudna att läsa grundskoleämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik samt de ytterligare ämnen som behövs. Att läsa hela eller delar av grundskoleämnena kan också ingå för elever som har som mål att få ett arbete. Syftet är då att ge stöd för personlig och social utveckling samt att förbereda för vidare studier. Det kan till exempel handla om svenska eller svenska som andraspråk med fokus på att utveckla språkfärdighet, samhällskunskap med fokus på livskunskap eller arbetslivskunskap, eller på att läsa, skriva och räkna med fokus på konkreta färdigheter i det yrke som eleven siktar på att få.

Behörighetsgivande studier i grundskoleämnena kan ingå tidigt i utbildningen, till exempel redan under det första året. I andra fall kan det vara bättre att inleda med kurser i yrkesämnena med arbetsplatsförlagt lärande eller praktik och lägga de behörighetsgivande grundskoleämnena efter. Det sistnämnda upplägget kan gynna motivationen.

Arbetsplatsförlagt lärande eller praktik

För att ge eleverna möjlighet att skapa tidiga kontakter med arbetslivet är det viktigt att utbildningen innehåller arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Därför ska arbetsplatsförlagt lärande eller praktik ingå i yrkesintroduktion.

Enligt gymnasieförordningen ska det arbetsplatsförlagda lärandet genomföras på en eller flera arbetsplatser utanför skolan. Begreppet ”praktik” är inte definierat i skolans författningar. Praktiken kan vara en del av elevens yrkesutbildning. För att stödja elevens lärande är det lämpligt att formulera mål för praktikperioden. Det kan också vara lämpligt att de krav som gäller för huvudmannens ansvar att skaffa fram och ställa krav på handledare vid arbetsplatsförlagt lärande²³ också tillämpas för praktik. Ska skolan kalla den arbetsplatsförlagda delen av yrkesintroduktion för arbetsplatsförlagt lärande eller praktik? Det beror på: om innehållet kan relateras till kurser inom yrkesprogrammen ska det kallas arbetsplatsförlagt lärande, medan det kan kallas praktik om det snarare handlar om att träna olika förmågor i ett arbetslivssammanhang.

Hur omfattande det arbetsplatsförlagda lärandet eller praktiken ska vara är inte reglerat och skolan kan därför anpassa det efter elevens behov och mål. För de elever som går på yrkesintroduktion för att få ett arbete kan det vara betydelsefullt att lära sig genom arbetsplatsförlagt lärande eller praktik under en längre period. Det ger eleven möjlighet att visa vad den kan

22. 1 kap. 7 § gymnasieförordningen.

23. 4 kap. 12–14 §§ gymnasieförordningen.

och ökar chanserna för att arbetsgivaren vill anställa eleven.²⁴ För nyanlända elever på yrkesintroduktion är det viktigt att både ämnesundervisning och apl eller praktik är språkutvecklande. Goda kunskaper i svenska språket ökar möjligheterna för eleven att senare bli anställd.

Skolan kan stödja eleven på olika sätt under det arbetsplatsförlagda lärandet eller praktiken. Det kan till exempel handla om att matcha eleven till ”rätt” arbetsplats och ”rätt” handledare. Handledarna behöver få kunskap om vilka elever de kommer att möta och hur de bäst stödjer elevernas lärande. Att långsamt få växa in i det arbetsplatsförlagda lärandet eller praktiken kan vara viktigt för en del elever. Vissa elever kan ha ett behov att gå vid sidan av och titta på innan de kan börja arbeta självständigt.²⁵ Om det är uppenbart att det är bäst för eleven, kan hela utbildningen förläggas till skolan.²⁶

Annan yrkesutbildning

Även annan yrkesinriktad utbildning kan ingå i studieplanen. Det kan till exempel handla om branschspecifika kurser som truckförarutbildning, grävmaskinsutbildning, utbildning i att hantera röjsåg, utbildning i ställningsbyggnad eller kurser i hjärt- och lungräddning. Några av dessa utbildningar kan leda till certifikat och kan göra det lättare för eleven att få ett arbete. Detta måste alltid vägas mot nyttan i att läsa kurser i yrkesämnena, eftersom de ger möjlighet för eleverna att senare bygga på utbildningen mot en yrkesexamen.

Andra insatser

En del elever behöver ytterligare stöd, utöver den ledning och stimulans som de får i den ordinarie undervisningen. Det kan handla om extra anpassningar som kan genomföras inom ramen för den ordinarie undervisningen eller särskilt stöd av speciallärare och personal inom elevhälsan.²⁷

Eleverna har rätt till studie- och yrkesvägledning och skolan har ett viktigt och omfattande uppdrag att stödja eleverna i att göra väl underbyggda studieval. Att göra val inför framtiden är en ständigt pågående process och elevens studie- och yrkesval har stor betydelse för hur deras liv kommer att utvecklas. Stöd av studie- och yrkesvägledare kan också ha stor betydelse för att vägleda och motivera eleven att fortsätta sina studier.

24. Skolverket 2015, *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete*.

25. Skolverket 2015, *Elevröster om yrkesintroduktion som en väg till ett arbete*.

26. 6 kap. 5 § gymnasieförordningen.

27. 3 kap. 5–9 §§ skollagen och prop. 2013/14:160 *Tid för undervisningen – lärares arbete med stöd, särskilt stöd och åtgärdsprogram*, sid. 21.

Utbildningens längd

Det är inte reglerat hur lång utbildningen på yrkesintroduktion ska vara, men det bör enligt förarbetena framgå av huvudmannens plan för utbildningen. Skolhuvudmannen har på så sätt möjlighet att på ett flexibelt sätt möta elevens behov och önskemål och även möta det behov av utbildningar med varierande längd som kan finnas på den lokala arbetsmarknaden.

När skolhuvudmannen planerar utbildningen behöver denne ta ställning till hur lång tid som krävs för att nå målen för utbildningen, det vill säga för att eleven ska bli behörig till ett yrkesprogram eller få de yrkeskunskaper som krävs för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Möjligheterna att ge en god grund för personlig utveckling och att aktivt kunna delta i samhällslivet kan också påverka utbildningens längd.

Utbildningens längd ska anpassas till varje elevs behov och önskemål. Har huvudmannen ramar eller riktlinjer i planen för utbildningen, som beskriver hur längden ska anpassas, ska anpassningen ske utifrån detta. Detta gäller såväl när utbildningen är utformad för en enskild elev som när den är utformad för en grupp elever. För den enskilda eleven innebär det att utbildningen på yrkesintroduktion antingen kan vara tre år, eller kortare eller längre än så. Yrkesintroduktion kan avslutas när som helst under ett läsår. En elev som har påbörjat ett introduktionsprogram har rätt att fullfölja utbildningen hos huvudmannen enligt den utbildningsplan som gällde när utbildningen inleddes och den individuella studieplanen, eller på ett annat introduktionsprogram enligt huvudmannens utbildningsplan och en ny individuell studieplan.²⁸

Arbetsplatsförlagt lärande

När skolarbetet förläggs till en arbetsplats utanför skolan ska den arbetstid som gäller på arbetsplatsen tillämpas, om inte rektorn beslutar annat. Vid arbetsplatsförlagt lärande motsvarar en vecka 23 timmars garanterad undervisningstid,²⁹ och det är möjligt att använda samma princip vid praktik. För minderåriga elever gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetstid för minderåriga.³⁰

28. 17 kap. 15 § skollagen.

29. 4 kap. 12 § gymnasieförordningen.

30. Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2012:3) om minderårigas arbetsmiljö och allmänna råd om tillämpningen av föreskrifterna.

Modeller för yrkesintroduktion

I det här avsnittet presenterar vi ett antal modeller som exempel på hur man kan utforma yrkesintroduktion för en enskild elev eller för en grupp elever.

Om utbildningen utformas för en grupp elever behöver det finnas utrymme för anpassningar beroende på om eleverna har som mål att fortsätta läsa grundskoleämnen eller gymnasiegemensamma ämnen utöver den yrkesinriktade delen. Även vilka yrkesämnen som ingår kan anpassas efter enskilda elever. Dessutom bör man anpassa valet av arbetsplats för arbetsplatsförlagt lärande eller praktik utifrån elevernas behov och intressen.

Det går att planera och genomföra yrkesintroduktion av olika längd och på olika sätt. I det här kapitlet presenterar vi fyra olika modeller som skolor kan utgå ifrån och anpassa efter de lokala förutsättningarna och elevens framtida möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden:

1. Etappindelad utbildning.
2. Ämnesstudier och lärande på arbetsplats.
3. Introduktion med efterföljande yrkesutbildning.
4. Specifik yrkesutbildning.

Modell 1: Etappindelad utbildning

Den här modellen innebär att skolan utformar utbildningen i etapper så att den till exempel kan omfatta tre etapper inom gymnasieskolan och en fjärde etapp inom vuxenutbildningen. Observera att regleringen av rättigheten att delta i kommunal vuxenutbildning och urval kan påverka elevens verkliga möjligheter att fullfölja utbildningen inom ramen för vuxenutbildningen. För varje etapp formulerar skolan mål som beskriver de kunskaper, färdigheter och förmågor som eleven ska utveckla under utbildningsetappen. Skolverkets nationella yrkespaket kan användas som underlag vid planeringen. Lärarna bedömer sedan elevens yrkeskunnande utifrån målen och skriver in bedömningen i elevens gymnasieintyg. Modellen beaktar läroplanens mål att det är skolans ansvar att varje elev som avslutar ett introduktionsprogram har en plan för och tillräckliga kunskaper för fortsatt utbildning eller uppnår en förberedelse för etablering på arbetsmarknaden.³¹

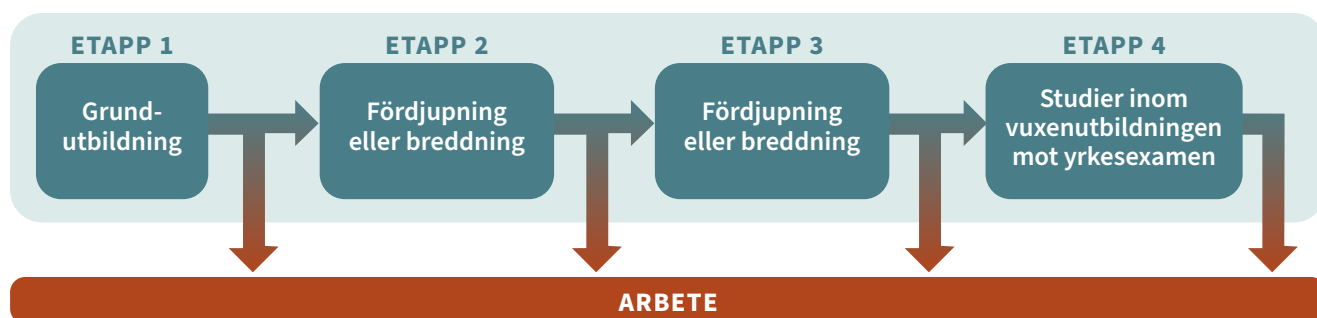
Att ha en slutförd gymnasieutbildning med gymnasieexamen är ett baskrav inom flera yrkesområden. Men även för ungdomar utan en fullständig gymnasieutbildning kan det finnas möjligheter att arbeta med mer begränsade arbetsuppgifter eller att få en tillfällig anställning.

Modellen visar hur man kan utforma en utbildning som steg för steg kan leda fram till en gymnasial yrkesexamen. Etapperna bygger på varandra och efter varje etapp kan eleverna antingen börja arbeta eller fortsätta studierna på nästa etapp. Varje ny etapp innebär att eleven breddar och fördjupar sitt yrkeskunnande, för att med tiden kunna utföra mer kvalificerade uppgifter. Inom områden där anställningar står öppna för elever utan en yrkesexamen skulle även framtiden efter den fjärde etappen kunna bestå av en sådan anställning.

31. Förordning (SKOLF 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Alla etapperna innehåller yrkesämnen till största del, men även grundskoleämnen och gymnasiegemensamma ämnen kan ingå. Arbetsplatsförlagt lärande kan ingå i alla etapper och bidrar till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och att de blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Modellen kan användas inom olika yrkesområden och kan leda till att eleven får en yrkesexamen. Elevens individuella förutsättningar, behov och mål avgör hur omfattande och hur lång utbildningen ska vara.

Exempel: Etappindelad utbildning med inriktning mot vård och omsorg

Utbildningen med inriktning mot vård och omsorg är en utbildning inom gymnasieskolans yrkesintroduktion. Den är utformad i etapper, varav de tre första i detta exempel genomförs i gymnasieskolan och den fjärde inom vuxenutbildningen. Varje etapp har som syfte att leda till arbete inom vård och omsorg – från mindre kvalificerade arbetsuppgifter till att efter etapp fyra motsvara de krav som ställs för en yrkesexamen inom området.

Den gymnasiala delen av utbildningen delas in i tre etapper med kursmål för varje etapp. Första etappen är en grundutbildning och de efterföljande etapperna är en fördjupning och breddning av yrkeskunskaper. I alla etapperna kan eleven välja grundskoleämnen, gymnasiegemensamma ämnen och ytterligare yrkesämnen.

Mål för etapp 1

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnad och omsorg och förbereda eleverna för arbete inom äldreomsorgen. Genom utbildningen ska eleverna utveckla förståelse för äldres behov och förutsättningar för att på så sätt kunna stödja äldre människors hälsa. Eleverna ska utveckla kunskaper om hälsofrämjande arbetssätt och om vilken betydelse måltiden har för hälsan och välbefinnandet.

Inom äldreomsorgen är det viktigt med kommunikation och samarbete. Eleverna ska utveckla förmågan att kommunicera och att bemöta äldre människor med respekt, respektera individens integritet och ge de äldre möjlighet till delaktighet och inflytande. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att vara lyhörda och att samarbeta.

Eleverna ska också utveckla kunskaper om vilken betydelse arbetsmiljön har, och känna till de lagar och andra bestämmelser som styr äldreomsorgen.

Utbildningen ska rusta eleverna för att lösa problem och ge dem handlingsberedskap. Eleverna ska få möjlighet att utveckla förmågan att genomföra uppgifter och lösa praktiska problem både självständigt och i samarbete

med andra samt stärka deras förmåga att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete. Utbildningen ska också bidra till att eleverna utvecklar initiativförmåga och kreativitet för att kunna arbeta på ett utvecklingsinriktat sätt.

Utbildningen ska också göra eleverna medvetna om samhällets gemensamma värderingar och lära dem hur dessa kan komma till uttryck i elevernas vardag inom äldreomsorgen. På så sätt kan de bli ansvarskännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet.

Arbetsförlagt lärande ska ingå och bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och att de blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Mål för etapp 2

Utbildningen ska fördjupa elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnad och omsorg och förbereda dem för mer kvalificerade arbetsuppgifter inom äldreomsorgen.

Utbildningen ska fördjupa elevernas kunskaper om och förståelse för äldres behov och förutsättningar och hur kulturen och olika livsåskådningar påverkar äldreomsorgen. Eleverna ska också utveckla grundläggande medicinska kunskaper om demenssjukdomar samt vilka behov de äldre har av vård, omvårdnad och omsorg. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om människans psyke, beteenden, känslor och tankar.

Kommunikation och samarbete är viktigt inom äldreomsorgen. Eleverna ska utveckla förmågan att kommunicera och möta äldre människor med respekt för deras integritet och hjälpa dem att vara delaktiga och ha inflytande över sin situation. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att vara lyhörda och att samarbeta.

Eleverna ska lära sig om vilken betydelse arbetsmiljön har, och känna till de lagar och andra bestämmelser som styr äldreomsorgen.

Utbildningen ska rusta eleverna för att lösa problem och ge dem handlingsberedskap och initiativförmåga, och därför ska eleverna få genomföra uppgifter och lösa praktiska problem både självständigt och i samarbete med andra. De ska också utveckla sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete.

Utbildningen ska också göra eleverna medvetna om samhällets gemensamma värderingar och lära dem hur dessa kan komma till uttryck i elevernas vardag inom äldreomsorgen. På så sätt kan de bli ansvarskännande människor som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet.

Arbetsförlagt lärande ska ingå och bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Mål för etapp 3

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper och färdigheter och förbereda dem för arbete inom hälso- och sjukvård.

Utbildningen ska fördjupa elevernas medicinska kunskaper och utveckla deras färdigheter i medicinskt omhändertagande vid sjukdom eller olycksfall. Dessutom ska utbildningen utveckla elevernas kunskaper om psykisk ohälsa.

Kommunikation och samarbete är viktigt inom hälso- och sjukvården. Utbildningen ska också utveckla elevernas förmåga att vara lyhörda och att samarbeta.

Arbetsförlagt lärande ska ingå och bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Tabell 1. Utbildningsstruktur

Etapp 1 – ett läsår		Etapp 2 – ett läsår		Etapp 3 – ett läsår	
VÅRD OCH OMSORG		VÅRD OCH OMSORG		VÅRD OCH OMSORG	
Vård och omsorgsarbete 1	200	Vård och omsorgsarbete 2 (del av kurs)	75	Vård och omsorgsarbete 2 (del av kurs)	75
HÄLSA		GERONTOLOGI OCH GERIATRIK		MEDICIN	
Hälsopedagogik	100	Vård och omsorg vid demenssjukdom	100	Medicin 2	100
HÄLSOVÅRD		MEDICIN		SJUKVÅRD	
Kost, måltid och munhälsa	100	Medicin 1	150	Akutsjukvård	200
GERONTOLOGI OCH GERIATRIK		PSYKOLOGI		PSYKIATRI	
Äldres hälsa och livskvalitet	100	Psykologi 1	50	Psykiatri 1	100
		MÄNNISKAN			
		Etik och människans livsvillkor	100		
SUMMA	500	SUMMA	475	SUMMA	475
INDIVIDUELLT EFTER VARJE ENSKILD ELEVS BEHOV					
Gymnasiegemensamma ämnen					
Grundskoleämnen					
Yrkesämnen					

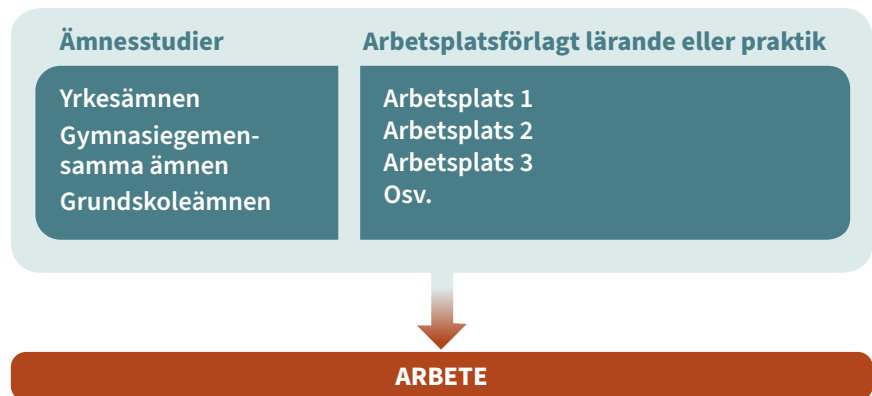
Modell 2: Ämnesstudier och praktik

Utbildningen består av två delar: en del som innehåller ämnesstudier som bidrar med centrala och gemensamma kunskaper inom det yrkesområde eleven valt. Den andra delen är arbetsplatsförlagt lärande eller praktik inom ett eller flera yrkesområden.

Med utgångspunkt i huvudmannens plan för utbildningen formulerar skolan mål för utbildningen enligt modell 2 som beskriver vilka kunskaper, färdigheter och förmågor eleverna ska utveckla. Lärarna bedömer sedan elevernas yrkeskunnande utifrån målen och skriver in bedömningen i deras gymnasieintyg. Inför varje period på en arbetsplats formulerar skolan mål och elevens yrkeskunskaper bedöms utifrån dem. Det eleverna lär sig på arbetsplatserna bidrar till att utveckla deras yrkeskunskaper och förmåga att planera, genomföra och utvärdera arbetsuppgifter samt att lösa praktiska problem. På arbetsplatsen får eleverna möjlighet att utveckla en yrkesidentitet, en förståelse för yrkeskulturen och de blir en del av yrkesgemenskapen.

Ämnesstudierna består till största del av yrkesämnena, men kan också innehålla grundskoleämnena och gymnasiegemensamma ämnen. Arbetsmiljöfrågor bör ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa.

Modellen kan användas inom olika områden och kan organiseras på olika sätt. Ämnesstudier och arbetsplatsförlagt lärande kan spridas över hela utbildningen eller förläggas i perioder. Elevens individuella förutsättningar, behov och mål avgör hur omfattande och hur lång utbildningen ska vara.

Exempel: Ämnesstudier och praktik för arbete inom hemservice

I hemservice ingår olika arbetsuppgifter som städning, tvätt, enklare reparationer, trädgårdsskötsel, barnpassning och matlagning. Utbildningen består av två delar: en del med ämnesstudier och en del med arbetsplatsförlagt lärande eller praktik inom olika verksamheter, till exempel lokalvård, fastighetsskötsel och förskoleverksamhet.

Ämnesstudierna ska bidra med kunskaper som är viktiga för att kunna arbeta med hemservice, som ämnena service och bemötande, entreprenörskap och matlagningkunskap. Skolan formulerar mål, både för hela utbildningen och för varje period med lärande på arbetsplatser. Eleven kan välja grundskoleämnena, gymnasiegemensamma ämnen och ytterligare yrkesämnena.

Mål för utbildningen

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper och färdigheter inom hemservice. Utbildningen ska leda till att eleverna kan utföra hemservice på ett serviceinriktat och etiskt sätt.

Kommunikation och samarbete är viktigt inom hemservice. Eleverna ska utveckla förmågan att kommunicera och bemöta människor med lyhördhet, respekt för deras integritet och ha ett etiskt förhållningssätt i sitt arbete. Eleverna ska också utveckla kunskaper inom entreprenörskap och företagande. Även arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ingå i utbildningen.

Utbildningen ska öka elevernas handlingsberedskap och lära dem att lösa praktiska problem, både självständigt och i samarbete med andra. De ska också få lära sig att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete. Utbildningen ska också bidra till att eleverna utvecklar initiativförmåga och kreativitet för att kunna utveckla sina egna arbetssätt.

Mål för lärande på arbetsplatser

Utbildningen är till stor del upplagd kring perioder med lärande på olika arbetsplatser. För varje sådan period anger skolan mål för vad eleven ska lära sig på arbetsplatsen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet, att de reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

LOKALVÅRD

Eleverna ska lära sig att utföra arbetsuppgifter inom lokalvård, till exempel putsa fönster, göra veckostädningar och flyttstädningar. Eleverna ska lära sig om hygien, metoder, material, utrustning, arbetsmiljö och ergonomi. De ska också lära sig att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete samt att lösa praktiska problem.

FASTIGHETSSKÖTSEL

Eleverna ska lära sig att utföra arbetsuppgifter inom fastighetsskötsel, till exempel enklare reparationer, monteringsarbete av olika slag och service av teknisk utrustning. Eleverna ska få lära sig om material, verktyg och utrustning och de ska utveckla sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete samt att lösa praktiska problem.

ATT SKÖTA UTEMILJÖER

Eleverna ska utveckla sin förmåga att sköta utemiljöer, till exempel att klippa gräs, rensa ogräs, räfsa löv och skotta snö. Eleverna ska lära sig om växter, jord, gödsel och om den tekniska utrustning som används inom området. Vidare ska eleverna utveckla sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete samt att lösa praktiska problem.

FÖRSKOLE- OCH FRITIDSVERKSAMHET

Eleverna ska utveckla sin förmåga att möta och stödja barns lärande, till exempel i samband med lek och andra aktiviteter. Eleverna ska utveckla kunskaper om barn och barns lärande och utveckling, till exempel vilken betydelse leken har för lärandet. Eleverna ska utveckla sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera aktiviteter med barn. De ska också utveckla sin förmåga att lösa praktiska problem.

TVÄTTERI OCH SKRÄDDERI

Eleverna ska utveckla sin förmåga att utföra arbetsuppgifter inom klädvård, till exempel att tvätta, stryka och laga kläder. Eleverna ska utveckla kunskaper om material, produkter och metoder. De ska också utveckla sin förmåga att planera, genomföra och utvärdera arbetsuppgifter inom klädvård samt sin förmåga att lösa praktiska problem.

Tabell 2. Utbildningsstruktur.

Gymnasieämnen	
SERVICE OCH BEMÖTANDE	
Service och bemötande 1	100
VÅRD OCH OMSORG	
Service och bemötande 2	100
ENTREPRENÖRSKAP	
Entreprenörskap	100
MATLAGNINGSKUNSKAP	
Matlagningskunskap 1	100
INDIVIDUELLT EFTER VARJE ENSKILD ELEVS BEHOV	
Grundskoleämnen	
Gymnasiegemensamma ämnen	
Yrkesämnen	
APL OCH PRAKTIK INOM OLIKA OMRÅDEN	
Lokalvård	
Fastighetsskötsel	
Skötsel av utemiljöer	
Förskole- och fritidshemsverksamhet	
Tvätteri och skrädderi	
Avslutande praktik inom hemservice	

2 dagar per vecka

3 dagar per vecka

Modell 3: Introduktion med efterföljande yrkesutbildning

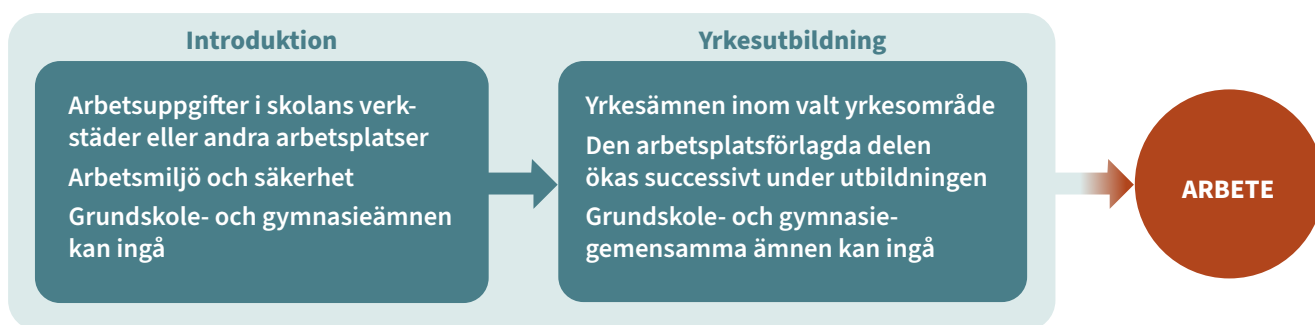
Utbildningen inleds med en introduktionsperiod som följs av en yrkesutbildning. Upplägget passar elever som är osäkra i sitt yrkesval och kan motivera dem att studera. Skolan utformar mål både för introduktionen och för yrkesutbildningen.

Under **introduktionen** får eleverna möjlighet att utföra arbetsuppgifter inom ett eller flera yrkesområden, till exempel verkstadsteknik, hantverk eller service. Det kan ske i skolans verkstäder eller på arbetsplatser. Arbetsmiljö och säkerhet ska ingå. Genom det praktiska arbetet får eleverna möjlighet att utveckla både handlag och självtillit. Introduktionsperioden ger också eleverna möjligheter att bekanta sig med olika möjliga yrkesutbildningar.

Grundskole- och gymnasieämnen kan ingå i introduktionen. Skolan ska utforma mål för introduktionen för varje enskild elev. Under introduktionsperioden ska eleverna få stöd av både från studie- och yrkesvägledare och från elevhälsan.

I **yrkesutbildningen** läser eleven främst yrkesämnena inom det område han eller hon har valt. Grundskole- och gymnasieämnen kan också ingå i yrkesutbildningen. Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa. Målen för utbildningen ska beskriva kunskaper, färdigheter och förmågor som eleverna ska utveckla. Lärarna bedömer elevernas yrkeskunnande utifrån dessa mål och skriver in bedömningen i elevens gymnasieintyg. Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen och bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Den arbetsplatsförlagda delen ökas successivt under utbildningen.

Skolan kan använda modellen inom olika områden och organisera den på olika sätt. Elevens individuella förutsättningar, behov och mål avgör hur lång och hur omfattande introduktionsperioden och yrkesutbildningen bör vara.

Exempel: Introduktion med efterföljande yrkesutbildning till plåtslagare

Utbildningen består av två delar: en introduktion och en yrkesutbildning inom gymnasieskolans yrkesintroduktion. Introduktionen ska bidra till att ge eleverna studiemotivation och stödja deras val av yrkesutbildning. Yrkesutbildningen i det här exemplet ska leda till arbete inom plåtslageri. Skolan ska formulera mål, både för både introduktionen och för yrkesutbildningen. Eleven ska ha möjlighet att välja grundskoleämnen, gymnasiegemensamma ämnen och ytterligare yrkesämnena.

Mål för introduktionsperioden

Introduktionen ska leda till att eleverna utvecklar självförtroende, ansvarskänsla, lust att lära och förmåga att välja en framtida yrkesutbildning. Den ska också stödja eleverna i att utveckla den kommunikationsförmåga och förståelse för andra människor som är nödvändig för många yrkesgrupper idag. Introduktionen ska också utveckla elevernas kunskaper om säkerhet, arbetsmiljö och hälsa. Ett annat mål är att eleven utifrån sin egen kunskapsnivå utvecklar kunskaper i ämnena svenska, engelska, matematik samt idrott och hälsa.

Mål för yrkesutbildningen

Utbildningen ska leda till att eleverna utvecklar kunskaper om och färdigheter i plåtslageri för att i framtiden kunna få arbete som plåtslagare. Utbildningen ska utveckla elevernas grundläggande kunskaper i både byggnads- och ventilationsplåtslageri och leda till fördjupade kunskaper inom byggnadsplåtslageri. Utbildningen syftar främst till arbete med byggnadsplåtslageri, det vill säga att förse byggnader med ett yttre klimatskydd. I arbetet krävs förmåga att kombinera teknisk funktion och design. Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om arbetsmetoder, material, verktyg och maskiner som är vanliga inom yrket. Centralt i utbildningen är att eleverna ska lära sig om arbetsmiljö och säkerhet inom plåtslageri samt om de lagar och andra bestämmelser som styr verksamhetsområdet.

Arbetsförlagt lärande ska ingå, och bidrar till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

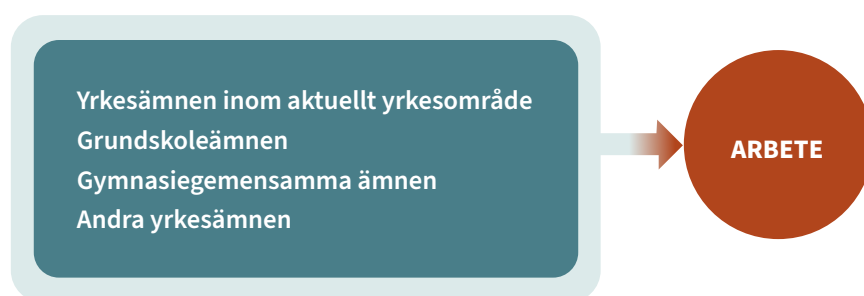
Tabell 3. Utbildningsstruktur.

Introduktion	Yrkesutbildning	
Arbetsuppgifter i skolans verkstäder Arbetsmiljö och säkerhet Motivations- och relationsskapande insatser	PLÅTSLAGERI	
	Plåtslageri – grunder	100
	Plåtslageriprocessen	200
	VENTILATIONSPLÅTSLAGERI	
	Ventilationsplåtslageri 1	100
	PLÅTSLAGERITEKNIK	
INDIVIDUELLT EFTER VARJE ENSKILD ELEVS BEHOV Gymnasiegemensamma ämnen Grundskoleämnena Yrkesämnena	Byggnadsplåtslageri 1	200
	Byggnadsplåtslageri 2	200
	Byggnadsplåtslageri 3	200
	MATEMATIK	
	Matematik 1a	100
	SUMMA	1 100
	INDIVIDUELLT EFTER VARJE ENSKILD ELEVS BEHOV Gymnasiegemensamma ämnen Grundskoleämnena Yrkesämnena	

Modell 4: Specifik yrkesutbildning

Syftet med den här utbildningen är att eleverna efteråt ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden och därför är den inriktad mot ett specifikt yrkesområde. Målen för utbildningen ska beskriva de kunskaper, färdigheter och förmågor som eleverna ska utveckla. Lärarna bedömer elevernas yrkeskunskaper utifrån målen och skriver in bedömningen i elevernas gymnasieintyg.

Utbildningen kan innehålla yrkesämnena eller annan yrkesutbildning, till exempel olika former av branscutbildningar. Det kan också ingå grundskole- och gymnasiegemensamma ämnen och andra yrkesämnena. Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå och bidra till att eleven utvecklar yrkeskunskaper, en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Arbetsmiljöfrågor ska ha en central plats i utbildningen för att förebygga arbetsskador och främja god hälsa.

Modellen kan användas inom olika yrkesområden. Skolverkets nationella yrkespaket kan användas som underlag för planering i arbetet. Elevens individuella förutsättningar, behov och mål avgör hur lång och omfattande yrkesutbildningen ska vara.

Exempel: Specifik yrkesutbildning för lagerarbete

Utbildningen inom lagerarbete är en yrkesutbildning inom gymnasieskolans yrkesintroduktion. Efter utbildningen ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att kunna arbeta som lagerarbetare. Eleverna genomför stora delar av kurserna som arbetsplatsförlagt lärande. För den enskilde eleven är det möjligt att välja grundskoleämnena, gymnasiegemensamma ämnen och ytterligare yrkesämnena.

Mål för utbildningen

Under utbildningen ska eleverna lära sig om logistik och lagerhållning av gods och om den tekniska utrustning som används för varuhantering. Målet med utbildningen är att eleverna efteråt ska kunna arbeta inom lagerhållning.

Eleverna ska lära sig att hantera gods med hjälp av truckar och annan teknisk utrustning. De ska också få lära sig om arbetsmiljöfrågor och utveckla förmågan att arbeta på ett ergonomiskt, säkert, miljömässigt och kvalitetsmässigt sätt utifrån lagar och andra bestämmelser som reglerar verksamheten.

Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå i utbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet, reflekterar över yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats.

Tabell 4. Utbildningsstruktur

LAGER OCH TERMINAL	
Lageradministration och terminallogistik	200
Lagerprocesser	200
GODSHANTERING	
Hantering av varor och gods	200
Lastbärare	200
Maskinell godshantering	200
TOTALT	1 100
INDIVIDUELLT EFTER VARJE ENSKILD ELEVS BEHOV	
Gymnasiegemensamma ämnen	
Grundskoleämnen	
Yrkesämnen	

Introduktionsprogrammet yrkesintroduktion vänder sig till elever som inte är behöriga till ett yrkesprogram. Utbildningen är yrkesinriktad och kan antingen leda till studier på ett yrkesprogram eller underlätta för etablering på arbetsmarknaden. Programmet har ingen nationellt fastställd struktur eller längd och den reglering som finns om vad utbildningen ska och får innehålla är översiktlig. Det ger huvudmannen för utbildningen stora möjligheter att utforma utbildningar utifrån lokala förutsättningar och elevernas behov.

Det här materialet riktar sig till huvudmän och rektorer som har ansvar för att utforma, organisera och kvalitetssäkra programmet. I materialet finns en genomgång av olika modeller för yrkesintroduktion som skolhuvudmän och skolor kan utgå ifrån och anpassa efter lokala förutsättningar och elevens framtida möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.
